

ביאורים

בפרק זה עוסק רבינו בעבודת ה' הנובעת מתוך התורה, ובכל הפרטים המסתעפים מעבודת ה' זו. עבודת ה' שמגיעה על ידי התורה מתבטאת במעשים הרצויים בעיני הבורא המצווה כיצד בדיק לעבוד אותו. ה' שלח לנו את משה רבינו, מבני האדם, כדי שימסור לנו את דבריו ויגלה לנו את רצונו. עבודת ה' זו היא חובה עלינו כדי להודות לבורא על כל הטוב אשר גמלנו. עבודת ה' שלנו מחויבת בגלל טובות ה'. אנו לא היינו אמורים לקבל עליה תגמול, אך למרות זאת ה' בחסדו מעניק לנו שכר על עבודה זו. ה' משפיע לנו בטובו בעצם היוולדנו והמשך קיומנו ובריאותנו וכן בכך שמעניק לנו שכר על עבודת ה' שלנו למרות שאנו מחויבים לעשותה.

התורה מחלקת את עבודת ה' לשלושה חלקים:

מצוות - אלו מעשים שאנו מצווים לעשותם. הם מתחלקים למצוות שמוטלות על הלב, כמו אמונה בה' ואהבתו, ולמעשים שהם שילוב בין כוונת הלב ובין העשייה הפיסית של הגוף, כמו הנחת תפילין ולבישת ציצית.

איסורים - אלו מעשים שאנו מצווים שלא לעשותם. גם כאן, הם מתחלקים לאיסורים שמוטלים על הלב, כמו האיסור להתאוות לעבירות ולהאמין שיש שתי רשויות, ולאיסורים על איברי הגוף, כמו איסור לרצוח ולשקר.

רבינו מחדש שישנו תחום נוסף בעבודת ה' בתורה והוא ה'מותר'. ה'מותר' אלו אותם מעשים שאין לתורה התייחסות מפורשת לגביהם. אכילה, שתייה ושינה למשל, אלו מעשים יום-יומיים שאנו עושים ורשאים לעשותם, אך התורה לא ציינה האם הם מצוה או איסור. אין עונש ה' צריך להתייחס למעשים אלו? על כך ירחיב רבינו בימים הבאים.

הרחבות

• הישר והכובש

ואֶהֱבֵת עֲשׂוֹת מַה שֶׁהִזְהִיר הָאֵל מִלְעֲשׂוֹתָיו. רבנו בחיי נוקט בשיטה האוסרת לאדם להתאוות לדברים שאסור לעשותם מהתורה. לעומתו, מחלק הרמב"ם בין 'מצוות שכליות' - שטעמן מובן והגיוני, ובין 'מצוות שמעיות' - שאין טעמן מובן באמצעות השכל. אדם המתאוה לעבור על איסורים שמניעתם מובנת שכלית, נפשו חסרה ופגומה, בעוד שהמתאוה לעבור על איסורים הנכללים ב'מצוות שמעיות' אינו מעיד על פגם בנפשו. אדרבה, אדם שמצליח למשול ביצרו למרות תאוות אלו, שכרו גדול יותר מאחר ואצלו בולטת העובדה שאינו שומר אותן אלא בגלל ציווי הבורא [שמונה פרקים, ו]. גם הרמח"ל רואה מעלה עליונה יותר במי שאינו מתאוה כלל לחטא, כדברי רבנו בחיי, אולם הוא כותב שיש בדבר מדרגות שונות: "והנך רואה עתה ההפרש שבין הזהיר והנקי, אף על פי שקרובים הם זה לזה בעינינו, הזהיר... אף על פי שהוא משתדל לכבוש את יצרו ולכפות את תאוותיו, לא מפני זה ישנה את טבעו ולא יוכל להסיר מלבו התאוה הגופנית... אמנם, אחר שיתרגל האדם הרגל גדול בזהירות הזה עד שינקה נקיון ראשון מן החטאים המפורסמים, וירגיל עצמו בעבודה ובזריזותה, ותגבר בו האהבה אל בוראו והחמדה אליו, הנה כח ההרגל הזה ירחיק אותו מעניני החומר וידיבק דעתו אל השלימות הנפשי עד שסוף סוף יכול להגיע אל הנקיון השלם, שכבר יכבה אש התאוה הגופנית מלבו בהתגבר בו החמדה האלהית, ואז תשאר ראייתו זכה וברה... שלא יפתה ולא ישיגוה חשק חומריותו, וינקה במעשיו מכל וכל" [מסילת ישרים, י].

פרק רביעי

וְרָאוּ לָנוּ לְבָאֵר צוֹרֵת הַהֶעֱרָה הַתּוֹרָה, וְחֻלְקֵי הַתּוֹרָה, וּמַעֲלֹת אֲנָשֵׁי הַחֻקָּמָה, וְתַכּוּנָתָם, הַעֲרַת הַתּוֹרָה וְאֲמוּנָתָם בָּהּ, וְקַבְּלָתָם אוֹתָהּ.

וְאָמַר, כִּי הַהֶעֱרָה הַתּוֹרָה הִיא חֲזוֹן^ו מֵאֵת הָאֱלֹהִים עַל יְדֵי אִישׁ מִבְּנֵי אָדָם בְּמַה שֶׁהוּא^ו חֲזוֹן מֵה' טוֹב בְּעֵינָיו מֵהֶם מַעֲבֹדָתוֹ, לְגַמְלָם עַל קַבְּלָתָהּ גְּמוּלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, חֶסֶד וְנִדְבָה וְטוֹבָה.

וְהַתּוֹרָה חוֹלֶקֶת מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים: צוּי וְאֶזְהָרָה וּמִתָּר^ו.

וְהַצּוּי מֵתַחֲלַק לְשֵׁנֵי חֻלְקִים: אֶחָד מֵהֶם, מִצְוֹת הַלְּבָבוֹת, וְהֵם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִתְכַנְּנוּ בְּאֲמוּנַת הַלֵּב, כִּיחֻד הָאֵל, וְהַיּוֹת הַלֵּב שְׁלֵם עִמּוֹ, וּבִטָּח עָלָיו, וְהַמָּסָר אֵלָיו, וְרִצּוֹת בְּגִזְרָתוֹ, וְהָאֲמִין בְּנִבְיָאָיו וּבְתוֹרָתוֹ, וִירָא אוֹתוֹ, וְשָׁמַר מִצְוֹתָיו, וּבְמַחְשָׁבָה בְּפִלְיאוֹתָיו^ו, וְהִבְחִינָה^ו בְּטוֹבוֹתָיו, וְהִרְבֵּה כְּזֶה מִמָּה שֶׁיֵּאָרָךְ סִפּוּרָם. וְהַשְּׁנִי, מִצְוֹת הַלְּבָבוֹת וְהָאֲבָרִים יַחְדָּו^ו, כִּיחֻד הַלְּשׁוֹן עִם הַלֵּב^ו וְקִרְיַת סֵפֶר הַתּוֹרָה וְלַמּוֹדוֹ, וְהַתְּפִלָּה, וְהַצּוּם, וְהַצְדָּקָה, וְהַשְּׁבִיטָה מִן הַמַּעֲשִׂים בְּשִׁבְתוֹת וּבְמוֹעֲדֵי, וְעֲשׂוֹת סֶפֶה, וְלוֹלֵב, וְצִיצִית, וְהַדּוּמָה לָזֶה.

וְהָאֶזְהָרָה מֵתַחֲלַקֶת גַּם כֵּן לְשֵׁנֵי חֻלְקִים: אֶחָד מֵהֶם, חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת. וְהַשְּׁנִי, חוֹבוֹת הָאֲבָרִים. וְהָאֶזְהָרָה שְׁבֻחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת, כְּשִׁתּוּף עִם הַבּוֹרָא בְּסִתְרָה, וְהַחֲנִף, וְאֶהֱבֵת עֲשׂוֹת^ו מַה שֶׁהִזְהִיר הָאֵל מִלְעֲשׂוֹתָיו, וְהַגָּאוֹה, וְהַגְּבִיחַ, וְהַגָּאוֹן, וּבְזוֹת בְּנֵי אָדָם, וְלַעֲג לְנִבְיָאִים וְלְדְבָרִים הַבָּאִים מֵהָאֱלֹהִים עַל לְשׁוֹנָם, וּמֵאֵס בְּטוֹב וְאֲנָשִׁיו, וּמֵצַא קוֹרֵת רוּחַ בְּמַרְעִים^ו, וְהַקְּנָאָה, וְהַחֲמֻדָּה, וְאֶהֱבֵת הַרְעָה^ו לְבְנֵי אָדָם, וְהַתְּקַצֵּף עַל גִּזְרַת הַבּוֹרָא, וְהִרְבֵּה כְּזֶה.

אֵף חוֹבוֹת הָאֲבָרִים, הַמְזַהֵר מֵהֶן, הַשְּׁתוּף עִם הַבּוֹרָא^ו בְּגִלּוּי, וְשִׁבּוּעַת שְׁקָר, וְהַכְּזָב, וְהִרְכִּילוֹת, וְאֶכֶלֶת הָאֶסוּר, וְהַבְּעִילוֹת הָאֶסוּרוֹת, וְשִׁפְכוֹת דָּמִים, וְהִרְבֵּה כְּזֶה.

חובות הלבבות באוהרה

חזון - דבר ה' בנבואה. **במה שהוא וכו'** - מחמת שעבודת הנביא טובה בעיני ה' יותר משאר בני אדם. **צווי ואזהרה ומתן** - מצוות עשה, מצוות לא-תעשה ודברי רשות. **בפליאותיו** - בנפלאותיו. **והבחינה** - ההתבוננות. **מצות הלבבות והאברים יחדו** - בכל המצוות המעשיות דרושה גם כוונת הלב. **כיחוד הלשון עם הלב** - להתאים את הלשון ללב, ולא ידבר 'אחד בפה ואחד בלב'. **ואהבת עשות וכו'** - מתאוה לעשות עבירות. **קורת רוח במרעים** - להנות מקירבת אנשים רעים. **הרע** - לעשות רע. **השתוף עם הבורא** - לעבוד עבודה זרה.

מצוות הלבבות והאברים בצווי

חובת הלבבות באוהרה